

**Jyväskylän yliopiston
kauppakorkeakoulu**

**Tarja Niemelä, Heikki Karjaluoto &
Aarne Töllinen**

**Maatilayritysbarometri
-tutkimusraportti**

N:o 186 / 2012

Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu
Pl 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
Puh. 040- 576 7793
jsbe-info@jyu.fi

ISBN 978-951-39-4734-7
ISSN 1799-3059
Jyväskylä 2012

Niemelä, Tarja
Karjaluoto, Heikki
Töllinen, Aarne
Maatilyritysbarometri -tutkimusraportti
Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2012
Kauppakorkeakoulun julkaisusarja
ISSN 1799-3059
ISBN 978-951-39-4734-7
ISBN 978-951-39-4735-4 (PDF)

Kirjoittajat

Tarja Niemelä
Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
PL 35 40014 Jyväskylän yliopisto
tarja.h.niemela@jyu.fi

Heikki Karjaluo
Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
PL 35 40014 Jyväskylän yliopisto
heikki.karjaluo@jyu.fi

Aarne Töllinen
Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
PL 35 40014 Jyväskylän yliopisto
aarne.tollinen@jyu.fi

Esipuhe

Maatilayritysbarometrin 2012 tarkoituksena on herättää keskustelua maaseudusta maatilayritysten toimintaympäristönä ja maatilayritysten tulevaisuuden odotuksista. Barometrin tavoitteena on tuottaa virikkeitä maaseutustrategiseen keskusteluun ja tietoa maaseudun kehittämisen ja ohjelmatyölle.

Barometrin teemat voidaan pukea kysymysten muotoon: Millainen on keski-suomalaisten maatilayrittäjien suhde maaseutuun? Miten maatilayrittäjät näkevät Keski-Suomen maaseudun vuonna 2016? Miten maatilayrittäjät arvioivat maatilayrityksen liiketoimintaympäristön tulevaisuuden kehitystä ja tulevaisuuden kehitysnäkymiä? Entä miten he arvioivat toimintaedellytysten parantamista ja liiketoiminnan edellytyksiä Keski-Suomessa? Miten maatilayrittäjät suhtautuvat omistajuuteen ja yhteisyrityksiin? Millaisia tulevaisuuden ajatuksia yrittäjillä on viiden vuoden päähän? Millaiseksi yrittäjät arvioivat oman ja yrityksensä kunnon tällä hetkellä?

Barometri-tutkimukseen ovat osallistuneet arvokkaalla työpanoksellaan monet henkilöt. Kaikki tähän kyselyyn osallistuneet 656 maatilayrittäjää ansaitsevat lämpimät kiitokset. Ilman teidän yrittäjien panosta ei olisi tutkimustakaan. Kiitämme aineiston koodaamisessa avustaneita fil.yo Nanni Koskea ja fil.yo Atte Lintilää ripeästä ja ammattitaitoisesta yhteistyöstä. Kiitos myös Kari Itkoselle, Juha Kansikkaalle ja Esa Storhammarille barometrin kehittämisessä.

Tämä tutkimus on toteutettu osana *Keski-Suomen maaseutustrategia – hanketta*, jota ovat rahoittaneet Keski-Suomen ELY-keskus ja Keski-Suomen liitto. Hankkeen myöntämä taloudellinen tuki on mahdollistanut tutkimuksen toteuttamisen. Tutkimusta valvoi ohjausryhmä, johon kuuluvat yksikön johtaja Pekka Äänismaa (pj.) (Jyväskylän ammattikorkeakoulu), yksikön päällikkö Ulla Mehto-Hämäläinen ja yritystutkija Risto Piesala (Keski-Suomen ELY -keskus), toimitusjohtaja Tuuli Kirsikka Pirrtiaho (Keski-Suomen Yrittäjät ry), ohjelmapäällikkö Hilikka Laine (Keski-Suomen liitto) sekä hallintopäällikkö Taru Kujanpää ja professori (ma) Tarja Niemelä (Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu).

Toivottavasti tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää Keski-Suomen maaseutuyrittäjyyden edistämisen ja kehittämistyössä.

Jyväskylässä huhtikuussa 2012

Tarja Niemelä
Heikki Karjaluoto
Aarne Töllinen

KUVAT

KUVA 1 Maatilayritysten tuotantosuunnat	10
KUVA 2. Maatilayrityksen liiketoimintaympäristön tulevaisuuden kehitys.....	12
KUVA 3. Tulevaisuuden kehitysnäkymät	13
KUVA 4. Tulevaisuuden kehitysnäkymät	14
KUVA 5. Liiketoiminnan edellytykset Keski-Suomen maaseudulla (vastaaja sai valita useita vaihtoehtoja).....	16
KUVA 6. Keski-Suomen maaseutu vuoteen 2016 mennessä	17
KUVA 7. Maatilayrityksen toimintaedellytyksiin vaikuttavat asiat.....	18
KUVA 8. Omistajuuteen suhtautuminen	20
KUVA 9. Ulkopuolisen henkilön tai yrityksen omistajuuteen suhtautuminen (Voisitteko ajatella tulevaisuudessa, että jokin ulkopuolinen henkilö tai yritys omistaisi yrityksenne?)	21
KUVA 10. Uuden yrityksen yhtiömuoto	23
KUVA 11. Uuden perustetun yrityksen toimiala	24
KUVA 12. Yritystoiminnan omistajuus (pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja)	25
KUVA 13. Asiantuntija-avun käyttö maatilayrityksen kehittämiseen	26
KUVA 14. Asiantuntija-avun merkitys maatilayrityksen kehittämiseen.....	27
KUVA 15. Tulevaisuuden ajatukset ja toivomukset seuraavaksi viideksi vuodeksi.....	30
KUVA 16. Kouluarvosana (4-10) yrityksen tämänhetkisestä taloudellisesta toiminnasta	32
KUVA 17. Kouluarvosana (4-10) omalle fyysiselle ja henkiselle kunnolle tällä hetkellä	33

SISÄLLYS

KUVAT.....	6
SISÄLLYS.....	7
1 MAATILAYRITYSBAROMETRIN TAUSTA JA OTANTA	8
2 TUOTANTOSUUNNAT	10
3 LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖN TULEVAISUUS	12
3.1 Uuden yrityksen ja elinkeinon käynnistäminen	13
3.2 Toimintaedellytysten parantaminen Keski-Suomessa	15
3.3 Liiketoiminnan edellytykset tulevaisuudessa	15
3.4 Keski-Suomen maaseutu vuonna 2016.....	17
4 OMISTAJUUS.....	20
4.1 Ulkopuolinen omistajuus.....	21
4.2 Osallistuminen yhteisyrityksiin.....	22
4.3 Uuden yrityksen perustaminen	22
4.3.1 Uuden yrityksen toimiala.....	23
5 ASIANTUNTIJA-APU	26
5.1 Asiantuntija-avun merkitys.....	26
5.2 Mukana olo kehittämishankkeissa	28
5.3 Ehdotuksia Keski-Suomen kehittäjä- ja rahoitusorganisaatioille	28
6 TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT	30
7 VASTAAJIEN ARVIO NYKYKUNNOSTAAN	32
8 YHTEENVETO.....	34

1 MAATILAYRITYSBAROMETRIN TAUSTA JA OTANTA

Maatilayritysbarometri 2012 toteutettiin Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun ja Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) yhteistyönä. Tarkoituksena oli herättää keskustelua maaseudusta maatilayritysten toimintaympäristönä ja maatilayritysten tulevaisuuden odotuksista. Barometrin tavoitteena oli tuottaa virikkeitä maaseutustrategiseen keskusteluun ja tietoa maaseudun kehittämis- ja ohjelmatyölle.

Barometrin teemat voidaan pukea kysymysten muotoon: Millainen on keski-suomalaisten maatilayrittäjien suhde maaseutuun? Miten maatilayrittäjät näkevät Keski-Suomen maaseudun vuonna 2016? Miten maatilayrittäjät arvioivat maatilayrityksen liiketoimintaympäristön tulevaisuuden kehitystä ja tulevaisuuden kehitysnäkymiä? Entä miten he arvioivat toimintaedellytysten parantamista ja liiketoiminnan edellytyksiä Keski-Suomessa? Miten maatilayrittäjät suhtautuvat omistajuuteen ja yhteisyrityksiin? Millaisia tulevaisuuden ajatuksia yrittäjillä on viiden vuoden päähän? Millaiseksi yrittäjät arvioivat oman ja yrityksensä kunnon tällä hetkellä?

Maatilayritysbarometri 2012 on osa Keski-Suomen maaseutustrategia - hankkeen toimenpiteitä. Barometrin tulokset pohjautuvat joulutammikuussa 2011-2012 toteutettuun kaikkia Keski-Suomen maatiloja koskeneeseen verkko- ja kirjekyselytutkimukseen.

Kyselyn maatilayrityksiä koskevat yhteystiedot perustuvat Maa- ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskuksen IACS- tukirekisterin (Integrated Administration and Control System = Yhdennetty hallinto- ja valvontajärjestelmä-rekisteri) tietoihin vuodelta 2010. Linkki kyselytutkimukseen lähetettiin sähköpostilla 15.12.2011 tiloille, joiden sähköpostiosoite saatiin IACS - rekisteristä. Kyselylomake postitettiin tammikuun 2012 kahden ensimmäisen viikon aikana kaikille loppuille tiloille sekä tiloille, joita ei tavoitettu sähköpostilla.

Kysely lähetettiin yhteensä 3435 aktiivimaatilalle ja siihen vastasi määräaikaan mennessä 656 tilaa. Vastaamatta jättäneitä muistutettiin yhdellä sähköpostilla, mutta uusia muistutuskirjeitä ei postitettu. Vastausprosentiksi muodostui 19 (%). Prosentuaalisesti barometri edustaa kohtalaisen hyvin Keski-Suomen alueen maatiloja.

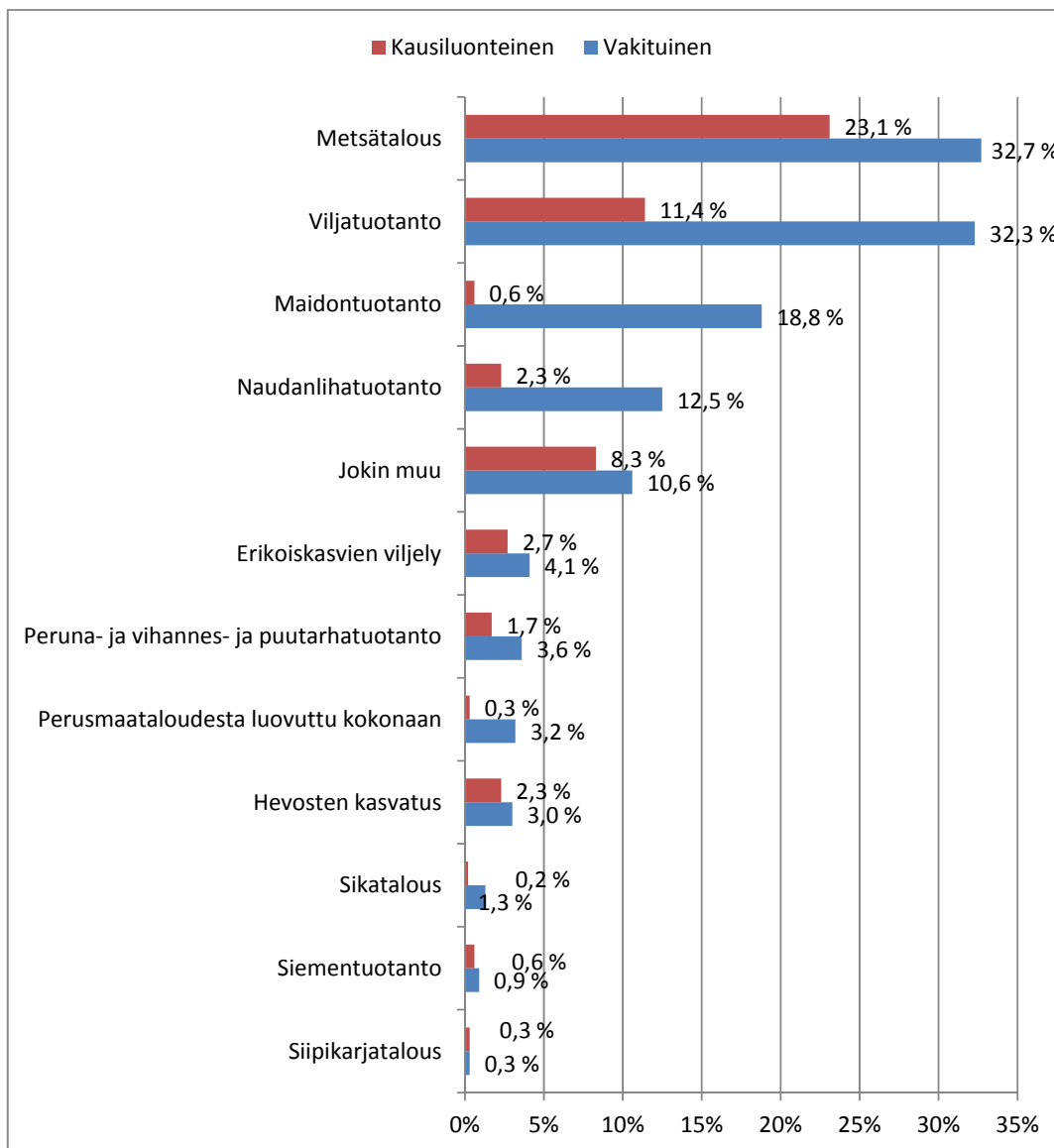
Kyselylomakkeen toimivuutta testattiin joulukuussa 2011 kolmella keskisuomalaisella aktiivimaatilalla. Tietosisällön suunnittelussa hyödynnettiin maatilayrittäjien lisäksi useita alan asiantuntijoita.

Testauksesta huolimatta sähköinen vastaaminen koettiin useiden palautteiden mukaan teknisesti ongelmalliseksi. Muutamia tyhjiä lomakkeita palautui (20 kpl) ja muutama puutteellisesti täytetty lomake (3), jotka jätettiin analysoimatta.

Tutkimuksen rahoituksesta ovat vastanneet *Keski-Suomen maaseutustrategia-hankkeen* rahoittajat: Keski-Suomen ELY-keskus (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013) ja Keski-Suomen liitto (Keski-Suomen Kehittämisrahasto).

2 TUOTANTOSUUNNAT

Lähes kaikki vastaajat (85%) olivat perheyrittäjiä. Yleisimmät päätuotantosuunnat olivat metsätalous (liki 33% vastaajista) tai viljantuotanto (32% vastaajista) (KUVA 1). Seuraavaksi yleisimmät päätuotantosuunnat olivat naudanlihatuotanto (13%), jokin muu (11%) ja erikoiskasvien viljely (4%).

KUVA 1 Maatilayritysten tuotantosuunnat

Kohtaan "Jokin muu" saatiin 138 vastausta: yleisimpiä tuotantosuuntia olivat matkailu, koneurakointi, polttopuiden teko, lammastalous sekä heinän ja nurmen viljely. Yksittäisiä mainintoja olivat mm. hevosten valmennus, puutyöt, autokorjaamo, ja mehiläistenhoito. Esimerkkivastauksia:

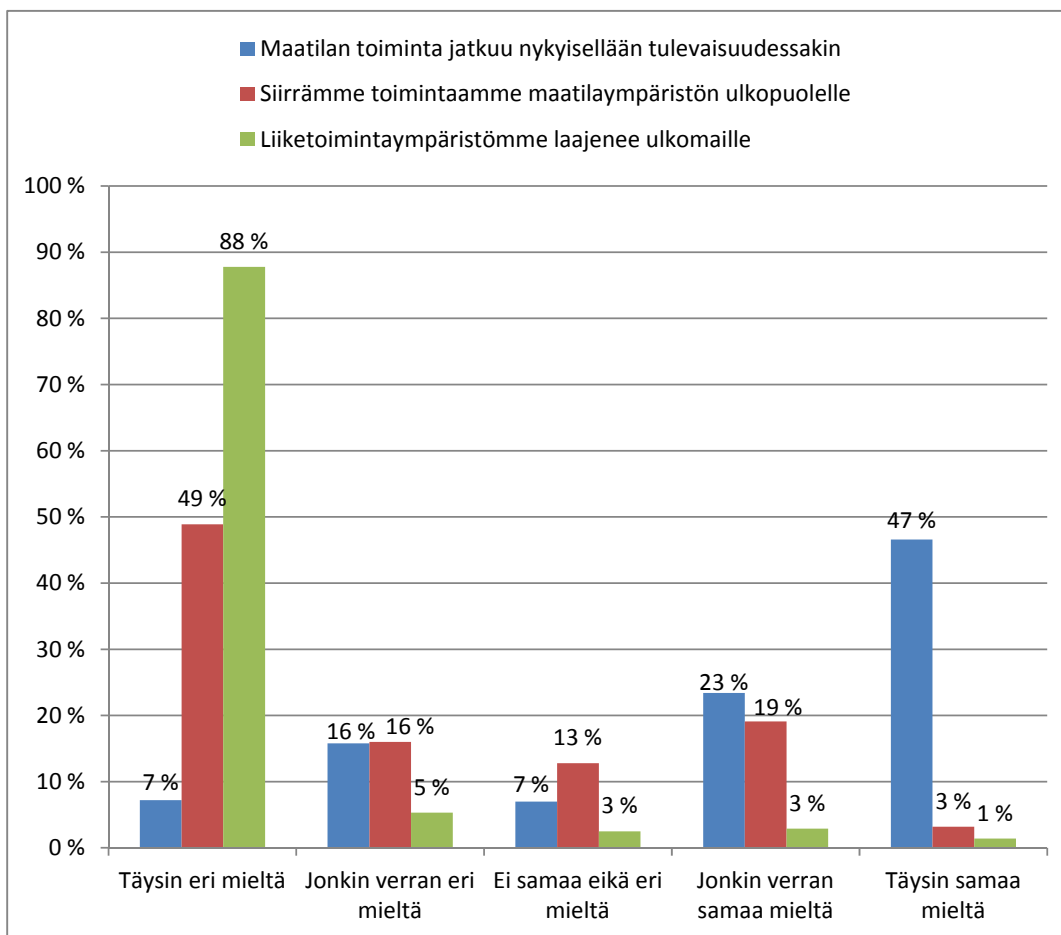
- "verokonsultointi"
- nurmiviljely"
- "maatilamatkailu"
- "auraus, mökkivuokraus"
- "lammas"
- "koneurakointi"
- "Riistaherne"
- "Heinäkasvi"
- "nurmiviljely"
- "luontomatkailuyrittäjäyys"
- "polttopuu"
- "energiakasvi"
- "korjaamotoiminta ja urakointi"

Muuta yritystoimintaa maataloilla - vastauksissa nousivat esille (yhteensä 170 vastausta) koneyrittäjäyys, polttopuun valmistus, vuokraustoiminta (mökit). Poimintoja vastauksista:

- "koneyrittäjäyys"
- "ohjelmointia"
- "hieman metallin allihankintaa, kun navetta tyhjensi lehmistä helmikuussa"
- "koneurakointi"
- "koneurakointi, sahaus"
- "kotieläimiä, mutta ei myyntitarkoitukseen"
- "klapikauppa, koneurakointi, rakennusurakointi"
- "jyrsinturpeen tuotantoa"
- "videointia"
- "sosiaalipalvelut, matkailu"
- "aurauksia talvella, kylvöitä, pyöröpaalausta"
- "koneurakointi, vakuutusedustus"
- "kaivinkoneurakointi, klapien valmistus ja myynti"
- "hevosten kasvatus"
- "kiinteistöhuolto"
- "tie isännöinti"
- "laaja-alaisesti puutarha-alan vähittäis- ja tukkukauppaa, puutarhatuotteiden maahantuontia ja ravintolatoimintaa"
- "urakointia"
- "maatalouden opetus- ja koulutustoiminta"
- "puunjalostusta ja koneurakointia"
- "polttopuun valmistusta, pienimuotoista koneurakointia"

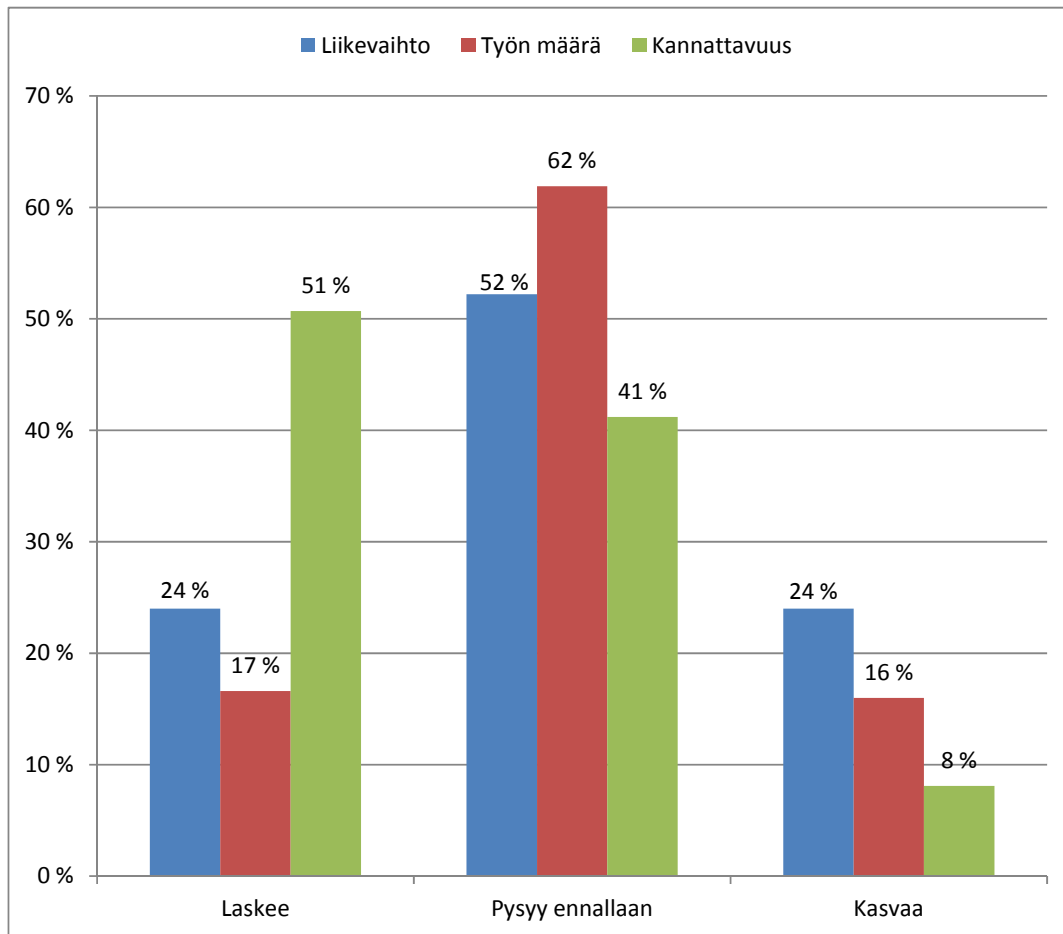
3 LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖN TULEVAISUUS

Maatilayrityksen liiketoimintaympäristön tulevaisuuden arvioinnissa enemmistö vastaajista arvioi maatalan toiminnan jatkuvan nykyisellään tulevaisuudessakin (jonkin verran samaa mieltä (23%) tai täysin samaa mieltä (47%)) (KUVA 2)). Asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä) keskiarvoksi muodostui 3.9. Maatilaympäristön ulkopuolelle laajentumiseen suhtauduttiin melko varauksellisesti (keskiarvo 2.1). Noin puolet vastaajista (49%) oli väittämän ”Siirrämme toimintaamme maatilaympäristön ulkopuolelle” kanssa täysin eri mieltä. Laajentumissuunnitelmia ulkomaille ei juuri ollut (keskiarvo 1.3), 88% oli väittämän kanssa täysin eri mieltä.

KUVA 2. Maatilayrityksen liiketoimintaympäristön tulevaisuuden kehitys

Lähivuosien näkymiä liikevaihdon, työn määrän ja kannattavuuden suhteen on kuvattu kuvassa 3. Enemmistö vastaajista arvioi sekä liikevaihdon että työn määrän pysyvän lähivuosina ennallaan. Hieman yli puolet (51%) vastaajista arvioi kannattavuuskehityksen heikkenevän ja vain 8% vastaajista arvioi kannattavuuskehityksen kasvavan lähivuosien aikana. Liikevaihdon kasvua vuoteen 2013 mennessä ennakoivat viides vastaaja (24%).

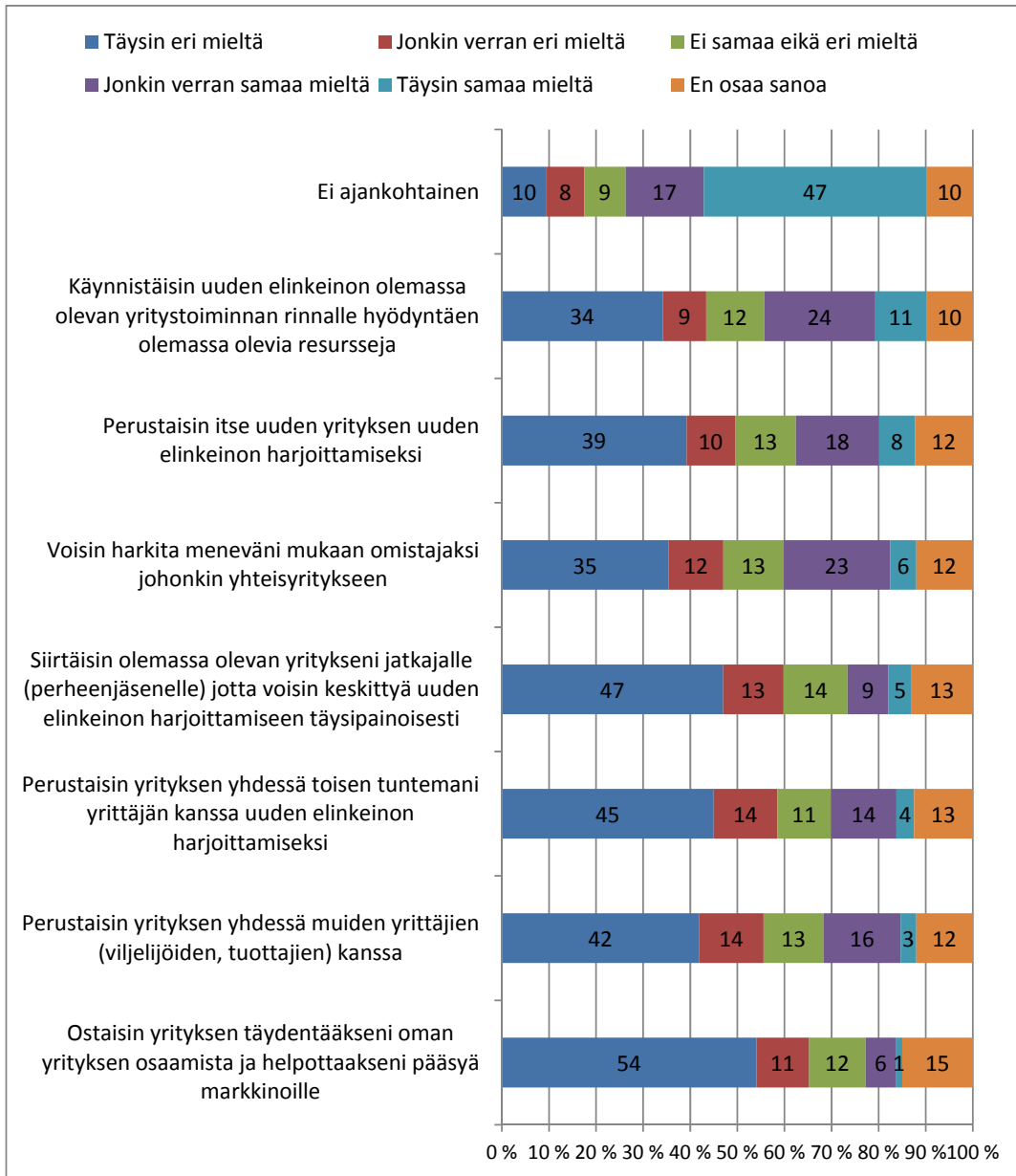
KUVA 3. Tulevaisuuden kehitysnäkymät

Avoimeen kysymykseen ”Haetteko aktiivisesti uusia ideoita liiketoiminnan uudistamiseen?” saatiin 321 vastausta. Hieman yli puolet (52%) vastaajista haki uusia ideoita liiketoiminnan kehittämiseen. Perusteluissa miksi ei haeta uusia ideoita mainittiin mm. ”ei tarvitse”, ”palkkatyö pääasiallinen tulonlähde”, ”olen eläkkeellä”, ”maatalouden kehittäminen on kannattamatonta nykykustannuksilla”, ”ei kerree kun on työtä ihan riittämiin jo nyt”.

3.1 Uuden yrityksen ja elinkeinon käynnistäminen

Uuden yrityksen ja uuden elinkeinon käynnistämiseen suhtauduttiin melko varauksellisesti (KUVA 4). Noin puolet vastaajista (47%) oli väittämän ”Ei ajankohtainen” kanssa täysin samaa mieltä ja hieman alle joka viides (17%) jonkin verran samaa mieltä. Keskiarvo asteikolla 1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä oli 3.9. Muiden väittämien keskiarvot olivat välillä 1.70 - 2.65 eli väittämien kanssa oltiin pääsääntöisesti jonkin verran eri mieltä tai niihin suhtauduttiin neutraalisti. Noin kolmasosa (35%) vastaajista oli jonkin verran samaa miel-

tä (24%) tai täysin samaa mieltä (11%) väittämän ”Käynnistäisin uuden elinkeinon olemassa olevan yritystoiminnan rinnalle hyödyntäen olemassa olevia resursseja” kanssa. Toisaalta noin kolmasosa (34%) oli väittämän kanssa täysin eri mieltä. Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, että kovin suurta kiinnostusta uuden yrityksen ja uuden elinkeinon käynnistämiseen ei ollut.

KUVA 4. Tulevaisuuden kehitysnäkymät

3.2 Toimintaedellytysten parantaminen Keski-Suomessa

Avoimeen kysymykseen ”Mihin asioihin Keski-Suomessa olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota maatilayritysten ja monialaisten maatilojen toimintaedellytysten parantamiseksi?” saatiin yhteensä 354 vastausta eli kehitysideoita tuli lukuisia. Selkeästi eniten kehitysehdotuksia tuli kolmeen alueeseen: byrokratian vähentäminen, kannattavuuden parantaminen ja yleinen neuvonta (rahoitus, erilaiset tuet). Lukuisia ehdotuksia tuli myös teiden kunnan parantamiseen ja tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen sekä yleisen ilmapiirin parantamiseen.

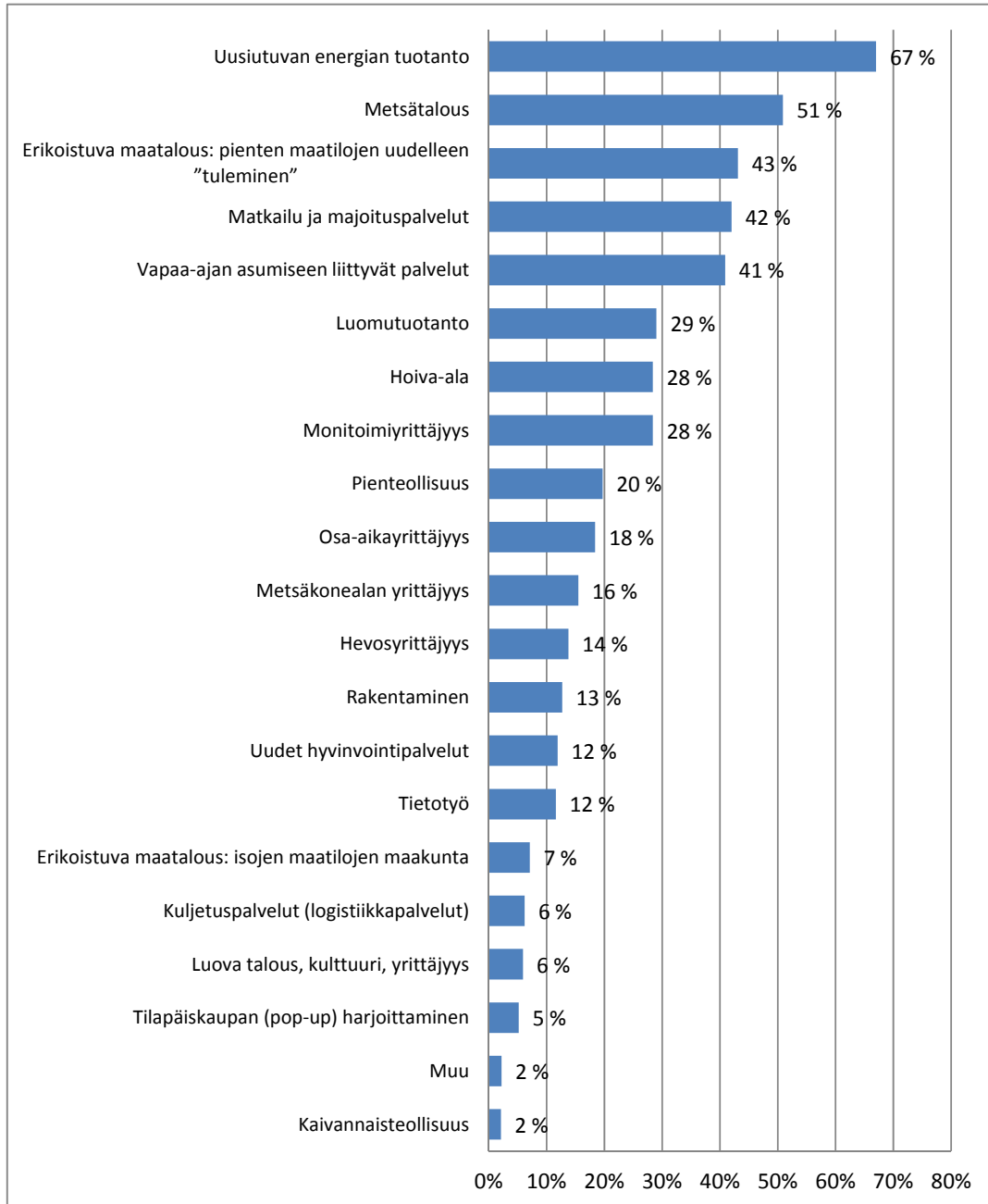
Esimerkkivastauksia:

- ”1) tuotannon kannattavuus 2) byrokratian vähentäminen 3) positiivinen suhtautuminen viljelijäväestöön”
- ”Osaaminen, asenne (yrittäjämäisemmäksi), rahoitusmahdollisuuksien parantaminen (pankit)”
- ”Joidenkin kehittämissyhtiöiden välinpitämättömyys maaseutuyrityksistä”
- ”Kiinteiden kulujen pienentäminen, yhteishankinnat, tilojen välinen kauppa”
- ”Tuotteiden hintaan Maaseudun yhdenvertaisuuteen kaupunkien kanssa Tuotteiden jalostusasteen nostamiseen”
- ”Neuvonta, markkinointi ..?”
- ”Energian hinta (kulkeminen on kallista) Teiden kunto Tietoliikenne yhteydet, saatavuus ja hinta”
- ”Tulot pitäisi saada nousemaan ja tuotantokustannukset laskemaan. Taloudelliset edellytykset maatilojen toiminnalle ovat käymässä täysin mahdottomiksi. Ja ainakin maitotilallisten on lähes mahdotonta tehdä lisäksi töitä muualla. Aika ei riitä eikä tämän kovempaa työmäärää enää henkisesti eikä fyysisesti monikaan jaksaisi eikä kuuluisikaan joutua jakamaan. Kyllä yhdellä täysipäiväisellä työllä pitäisi pystyä itsensä ja perheensä elättämään”
- ”Vähennettävä byrokratiaa Myös pienemmille annettava mahdollisuus lomitusasiat paremmin toimiviksi”
- ”Markkinointi, rahoitus, voimavarat”
- ”Tuotteiden hintojen parantuminen - byrokratian reipas pienentäminen”
- ”Neuvontaan, ELY-keskuksen toimintaan, rahoitukseen”
- ”Laajakaistayhteydet nopeiksi”
- ”1.koulutus, 2.ilmapiiri, 3.rahoitus”

3.3 Liiketoiminnan edellytykset tulevaisuudessa

Tiedusteltaessa minkälaisille liiketoiminnoille vastaajat näkevät edellytyksiä tulevaisuudessa Keski-Suomen maaseudulla kolme aluetta erottuvat muista (KUVA 5): uusiutuvan energian tuotanto (esim. turvetuotanto, polttopuun ja

hakkeen tuotanto), metsätalous ja erikoistuva maatalous; pienten tilojen uudelleen tuleminen. Seuraavaksi tärkeimmiksi kolmeksi koettiin matkailu ja majoituspalvelut sekä vapaa-ajan asumiseen liittyvät palvelut.

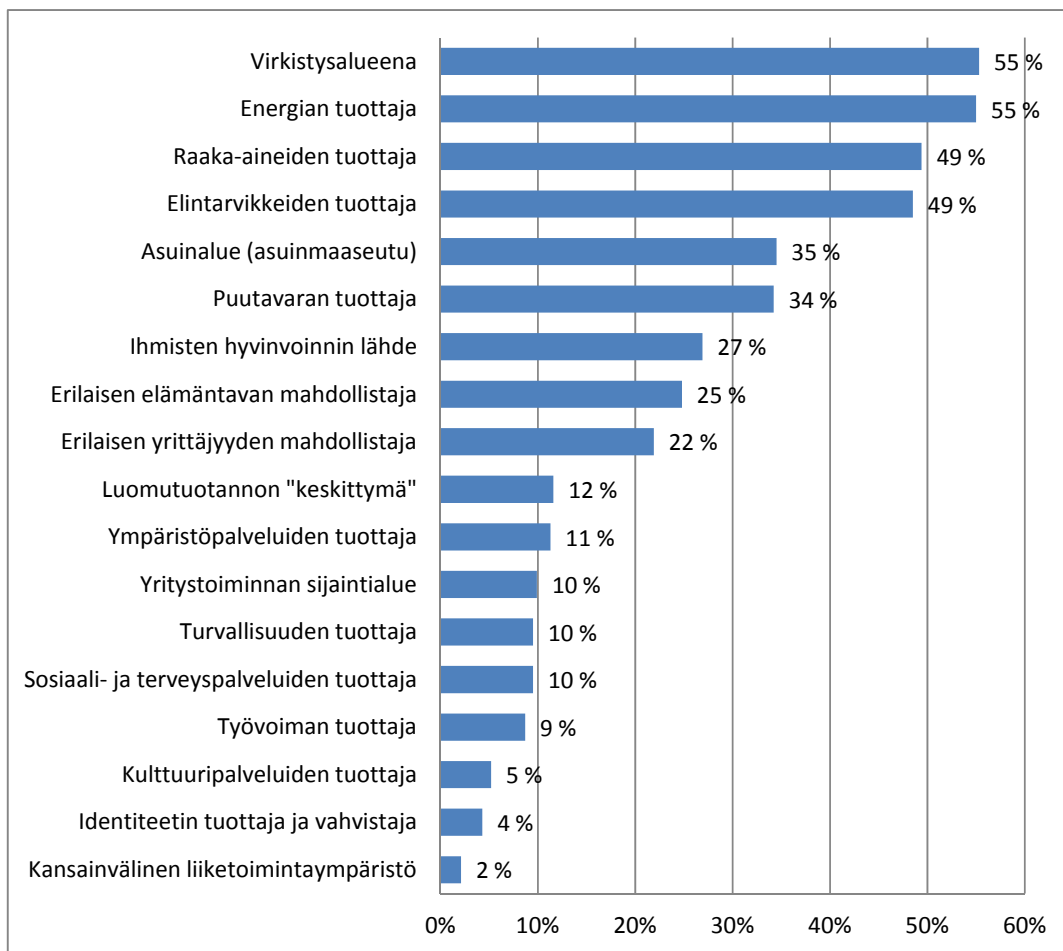
KUVA 5. Liiketoiminnan edellytykset Keski-Suomen maaseudulla (vastaaja sai valita useita vaihtoehtoja)

Vähiten kiinnostusta saivat kaivannaisteollisuus, tilapäiskaupan harjoittaminen, luova talous, kulttuuri ja yrittäjyys, kuljetuspalvelut ja erikoistuva maatalous: isojen maatilojen maakunta; kunkin oli maininnut alle 10% vastaajista.

Kohtaan "muu" saatiin 14 vastausta, joista noin puolet olivat "ei mitään" - tyyliä. Yksittäisiä mainintoja saivat kalastusmatkailu, lähiruoka, metsästyks, marjat, maustekasvit, puunjatkojalostus ja työosuuskuntien perustaminen.

3.4 Keski-Suomen maaseutu vuonna 2016

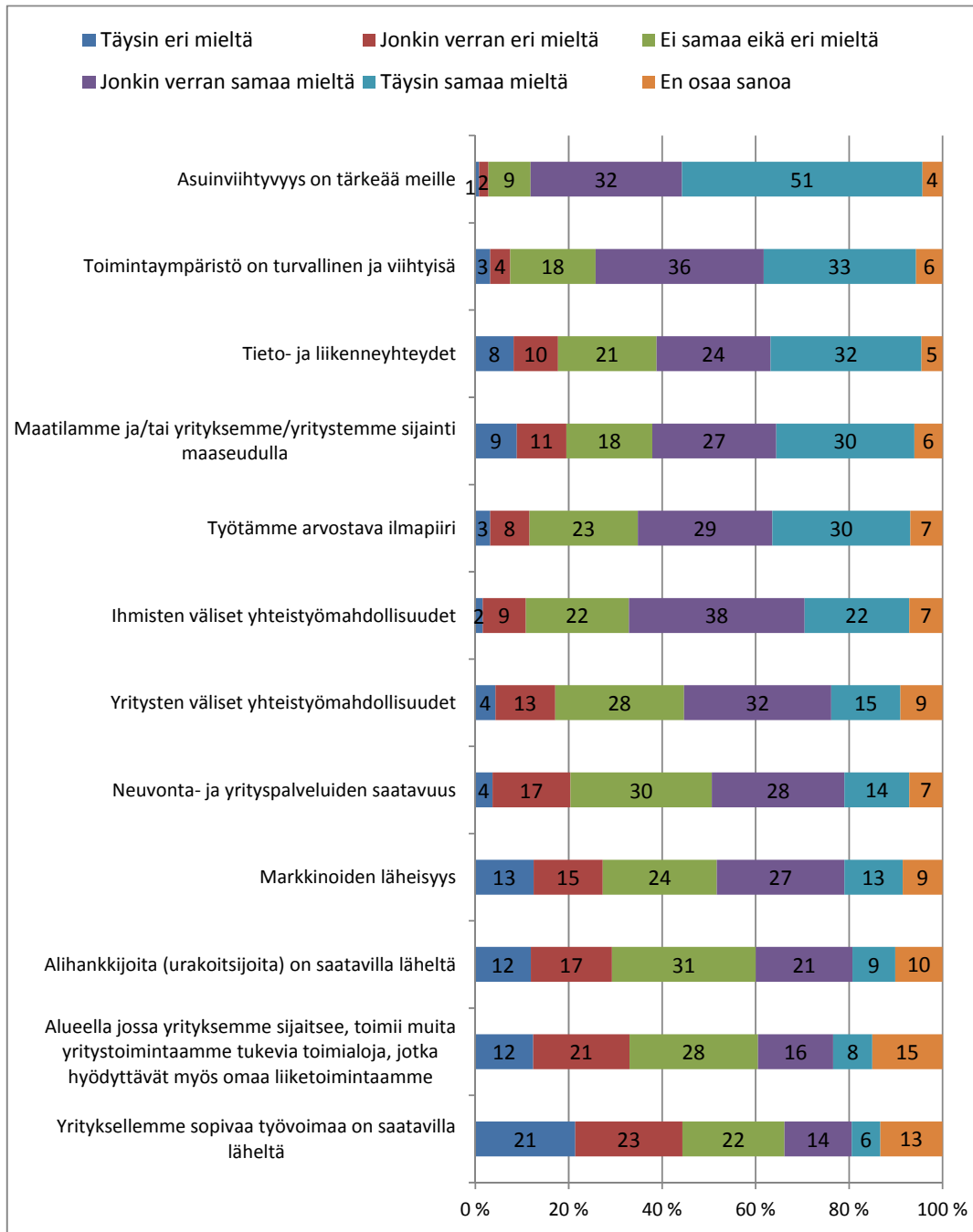
Vastaajilta tiedusteltiin seuraavaksi, millaisena he näkevät Keski-Suomen maaseudun vuoteen 2016 mennessä (Kuva 6). Hieman yli puolet vastaajista (55%) näki maaseudun kehittyvän virkistysalueena tai energian tuottajana. Noin puolet vastaajista (49%) uskoi maaseudun kehittyvän raaka-aineiden tai elintarvikkeiden tuottajana. Vähiten vastaajat uskoivat Keski-Suomen maaseudun kehittyvän kansainväliseksi liiketoimintaympäristöksi, identiteetin tuottajaksi ja vahvistajaksi tai kulttuuripalveluiden tuottajaksi.

KUVA 6. Keski-Suomen maaseutu vuoteen 2016 mennessä

Maatilayritysten toimintaedellytyksistä tärkeimpänä pidettiin asuinviihtyvyyttä (keskiarvo 4.37; asteikko 1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä), toimin-

taympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä (ka 3.96) sekä tieto- ja liikenneyhteyksiä (ka 3.66) (Kuva 7).

KUVA 7. Maatilayrityksen toimintaedellytyksiin vaikuttavat asiat

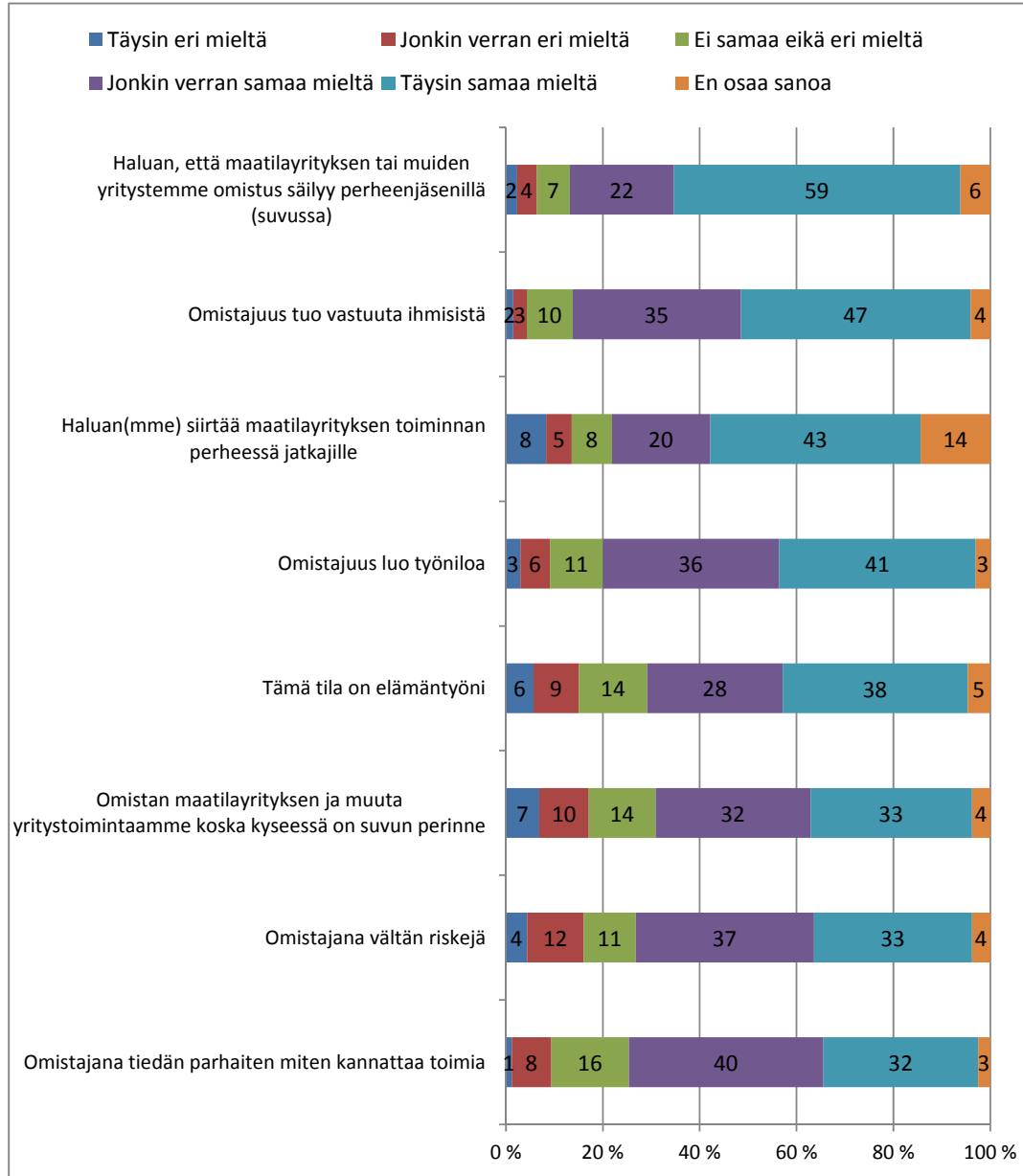
Yli puolet vastaajista arvioi asuinviihtyvyyden erittäin tärkeäksi ja noin kolmasosa turvallisuuden ja viihtyvyyden sekä tieto- ja liikenneyhteydet erittäin

tärkeiksi. Vähiten tärkeinä pidettiin markkinoiden läheisyyttä (ka 2.55), lähialueella olevia omaa yritystoimintaa tukevia toimialoja (ka 2.85) ja sopivan työvoiman saatavuutta läheltä (ka 2.98). Toisaalta näissä vähiten tärkeinä pidetyissä noin 10-15% vastaajista ei osannut sanoa näiden tekijöiden merkitystä maatalayrityksen toimintaedellytysten kannalta. Väittämän "Alueella jossa yrityksemme sijaitsee, toimii muita yritystoimintaamme tukevia toimialoja, jotka hyödyttävät myös omaa liiketoimintaamme" osalta tiedusteltiin lisäksi mitä nämä yritystoimintaa hyödyttävät toimialat ovat. Mainintoja tuli 194, joista yleisimmät olivat metsänhoitopalvelut, puunjalostusteollisuus, koneurakointi, maatalous ja yleisesti muut saman alan yritykset. Esimerkkivastauksia:

- "kuljetuspalvelut"
- "kauppa, liikenne, vakuutus, pankki, posti"
- "suoramyyntipisteet"
- "markkinointi, logistiikka, tilipalvelu"
- "metsäyhtiöt, yksityiset henkilöt"
- "konepajat, lypsykarjatilat"
- "metsäteollisuus"
- "kaivuripalvelu"
- "rakentaminen, metsäenergia"
- "maatalousurakointi korjaamopalvelut tilitoimisto"
- "toiset maanviljelijät, koneurakoitsijat"
- "metsäenergiaa polttavat laitokset ja yksityiset polttopuuostajat. Maatal. suoramyyntipalvelut"
- "muut maatalousyrittäjät"
- "toiset matkailuyritykset, konekorjaamo, metsäkoneurakointi"

4 OMISTAJUUS

Maatilayritysbarometrissä tiedusteltiin seuraavaksi vastaajien suhtautumista omistajuuteen (KUVA 8). Selvä enemmistö vastaajista (81%) oli väittämän ”Haluan, että maatilayrityksen tai muiden omistus säilyy perheenjäsenillä (suvussa)” kanssa jonkin verran samaa mieltä (22%) tai täysin samaa mieltä (59%). Väittämän keskiarvo oli myös korkea (4.40 asteikolla 1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä).

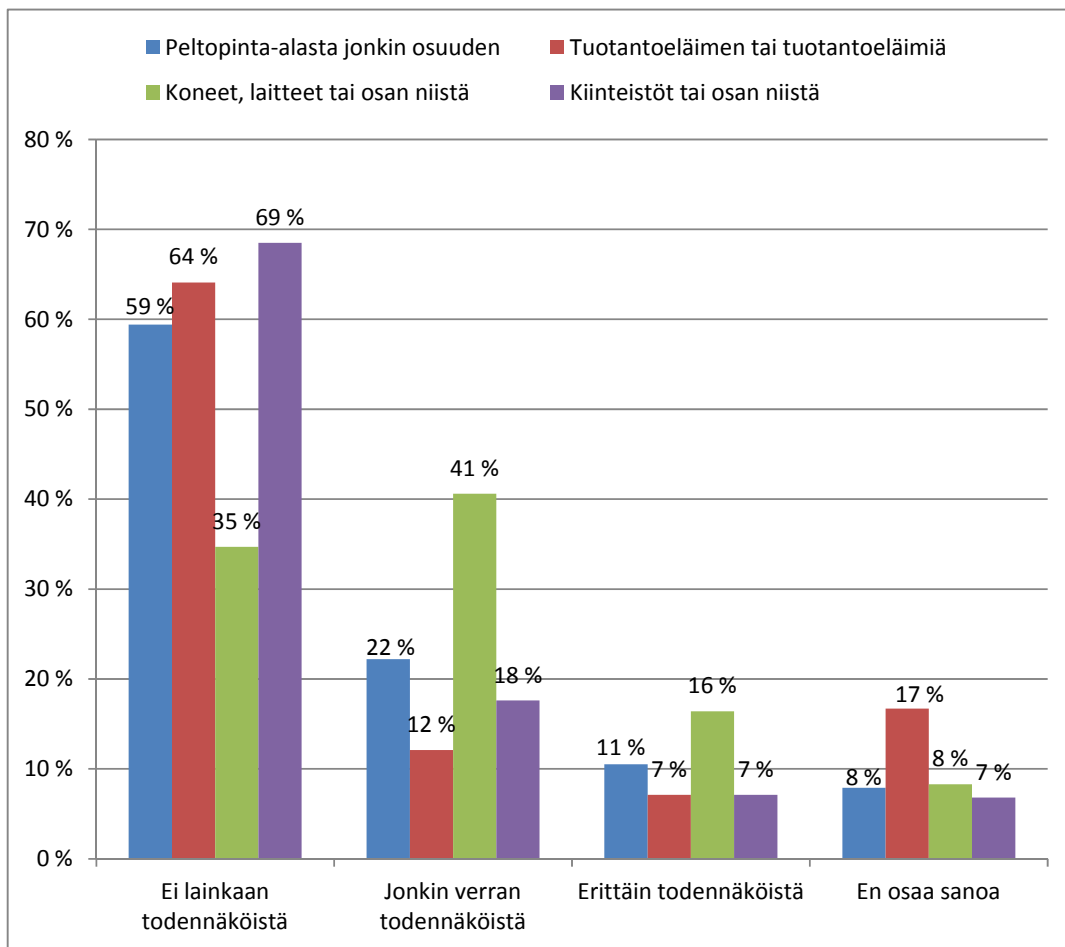

KUVA 8. Omistajuuteen suhtautuminen

Suuri osa vastaajista oli myös samaa mieltä (keskiarvo 4.29) väittämän ”omistajuus tuo vastuuta ihmisistä” kanssa. Lähes puolet (47%) vastaajista oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja hieman yli kolmasosa (35%) jonkin verran samaa mieltä. Merkittävää on, että noin 15% vastaajista ei osannut sanoa väittämään ”haluan(mme) siirtää maatilayrityksen toiminnan perheessä jatkajille” mielipidettään.

4.1 Ulkopuolinen omistajuus

Ulkopuolisen henkilön tai yrityksen omistajuuteen suhtauduttiin erittäin varauksellisesti peltopinta-alan, tuotantoeläinten ja erityisesti kiinteistöjen osalta (KUVA 9): selvästi yli puolet vastaajista piti näiden ulkopuolista omistusta erittäin epätodennäköisenä.

KUVA 9. Ulkopuolisen henkilön tai yrityksen omistajuuteen suhtautuminen (Voisitteko ajatella tulevaisuudessa, että jokin ulkopuolinen henkilö tai yritys omistaisi yrityksestänne?)

Positiivisimmin ulkopuoliseen omistukseen suhtauduttiin koneiden ja laitteiden osalta, kaksi viidestä vastaajasta (41%) piti koneiden ja laitteiden tai osan niistä omistusta ulkopuolisen tahon toimesta jonkin verran todennäköisenä ja 16% erittäin todennäköisenä. Tuotantoeläinten kohdalla huomionarvoista on melko suuri "ei osaa sanoa" - vaihtoehtojen määrä: lähes joka viides vastaaja ei osannut sanoa onko ulkopuolinen omistajuus tulevaisuudessa todennäköistä tuotantoeläinten kohdalla.

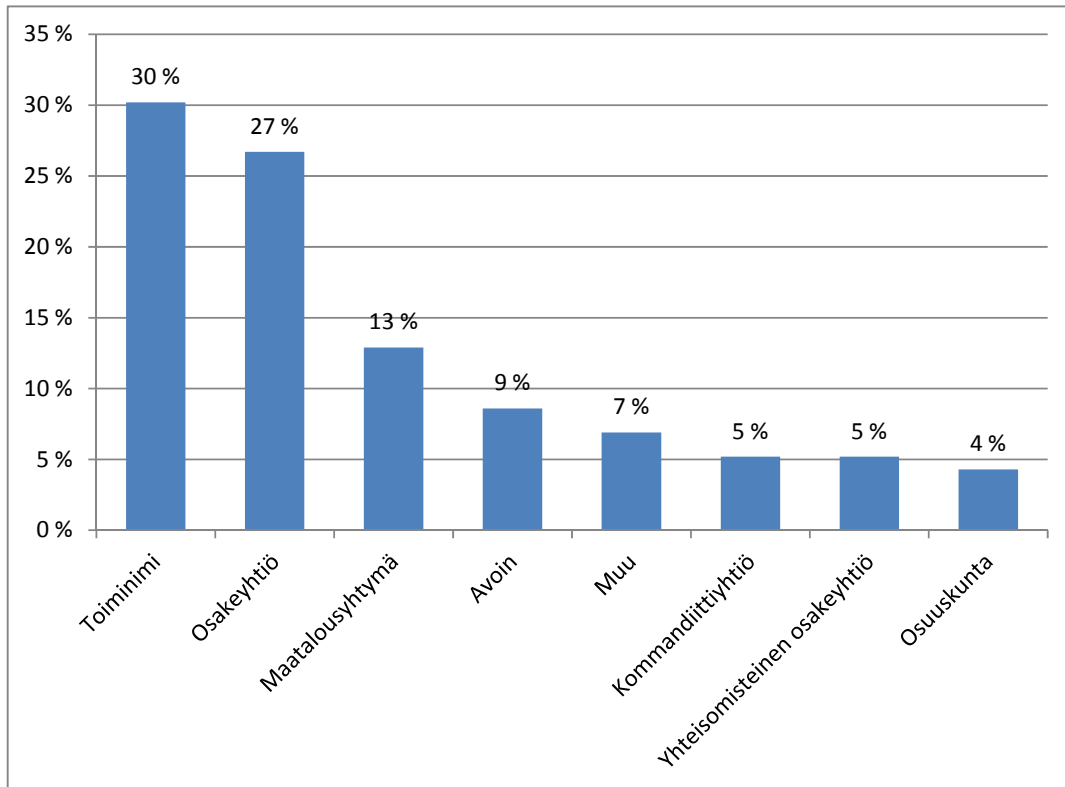
4.2 Osallistuminen yhteisyrityksiin

Avoimeen kysymykseen "Millaisissa yrityksissä tai yhteisyrityksissä olette tällä hetkellä mukana?" saatiin 195 vastausta. Niissä vastauksissa missä yhteistyötä toisten yritysten kanssa oli, yhteistyön muoto oli yhteistä koneomistusta, eläinten ja metsänomistusta sekä kiinteistöjen omistamista. Hieman yli kolmasosassa vastauksista mainittiin, että eivät ole mukana missään. Esimerkkivastauksia:

- "Naapurin kanssa on yhteinen klapikone, jolla tehdään polttopuita. Polttopuita myydään jonkin verran mökkiläisille"
- "yhteiskoneita"
- "Koneiden, eläinten ja metsän yhteisomistajuus"
- "en missään"
- "kuivuri ja puimuri yhtiössä"
- "yhteiskoneita sopimusviljelyä"
- "koneyhteistyö"
- "kuivuriosuuskunta"
- "ei minkäänlaisissa"
- "puutavaran korjuuyritys"
- "en ole mukana"
- "yhteiskoneita"
- "kiinteistöjen omistamiseen ja hallinnoimiseen keskittyvissä yhtiöissä"
- "yhteisiä koneita muiden viljelijöiden kanssa"
- "rehuntuotantoa naapuritilojen kesken"

4.3 Uuden yrityksen perustaminen

Uuden yrityksen perustaminen yrittäjätoiminnan aikana oli harvinaista: 85% vastaajista ei ollut perustanut uutta yritystä. Uusien yritysten perustaminen oli ylivoimaisesti suosituinta omalle kotiseudulle tai maakuntaan (87%). Muualle Suomeen yrityksen oli perustanut noin joka kymmenes vastaaja (11%) ja ulkomaille uuden yrityksen oli perustanut vain 2% vastaajista. Uusien perustettujen yritysten suosituin yhtiömuoto oli toiminimi (30%). Myös osakeyhtiötä oli suosittu (27%) (KUVA 10). Kohdassa "Muu, mikä?" mainittiin sivutoiminen ammatinharjoittaja, yksityinen henkilö Y-tunnuksella, metsäyhtymä, maatilayritys sekä liitännäinen (suoramyynti omalta tilalta).

KUVA 10. Uuden yrityksen yhtiömuoto

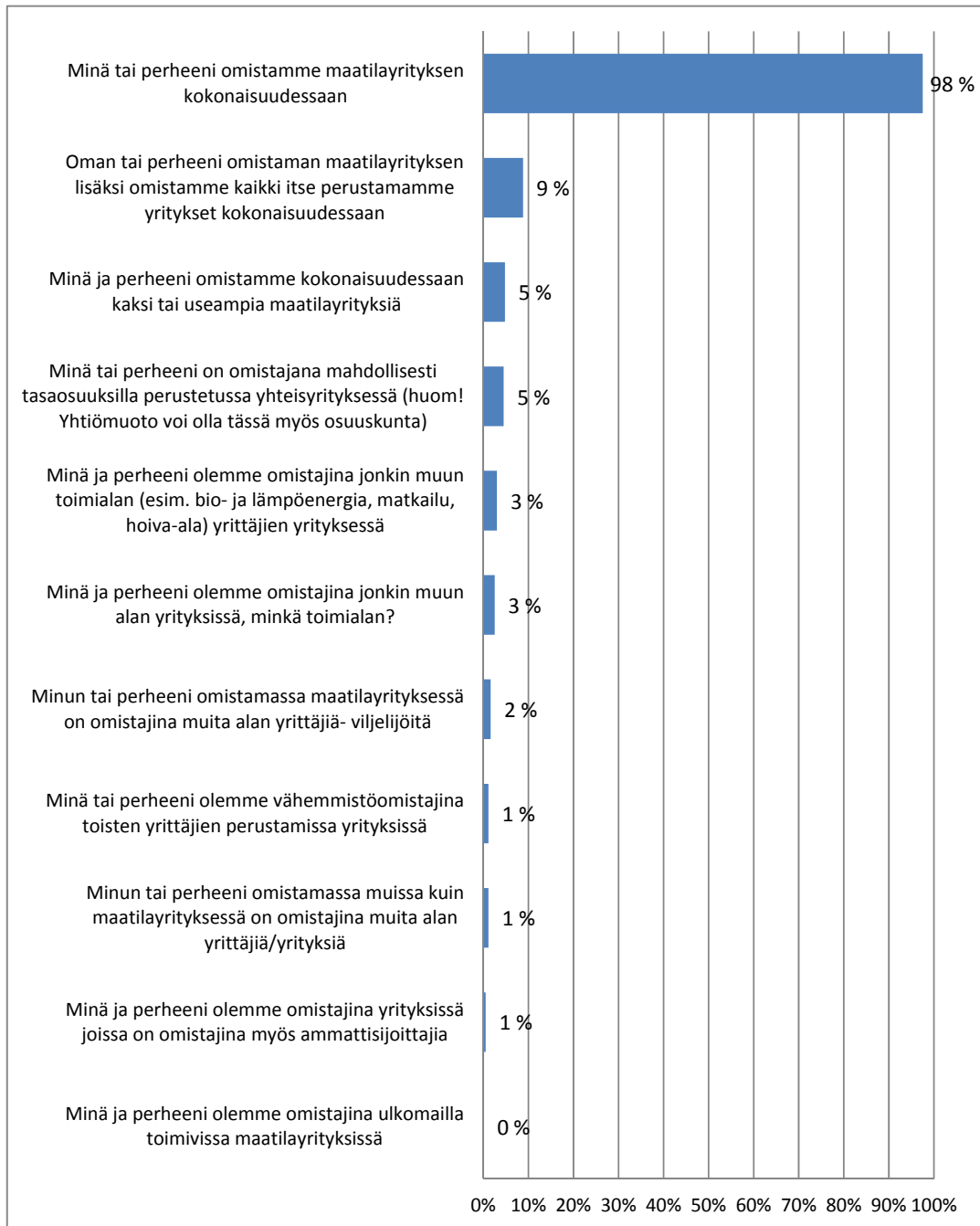
4.3.1 Uuden yrityksen toimiala

Uuden yrityksen toimialaa kysyttäessä vastaukset jakaantuivat paljon ja suosituimmaksi vaihtoehdoksi nousi "Jokin muu" toimiala (KUVA 11). Yleisimmät vastaukset kohtaan "Muu" olivat puunkorjuu ja koneurakointi. Seuraavaksi yleisin (noin joka viides uuden yrityksen perustanut vastaaja) uuden yrityksen toimiala oli nykyisen maatilayrityksen rinnalle perustettu uusi yritys uudelle toimialalle sekä uuden yrityksen perustaminen tyystin uudelle toimialalle.

KUVA 11. Uuden perustetun yrityksen toimiala

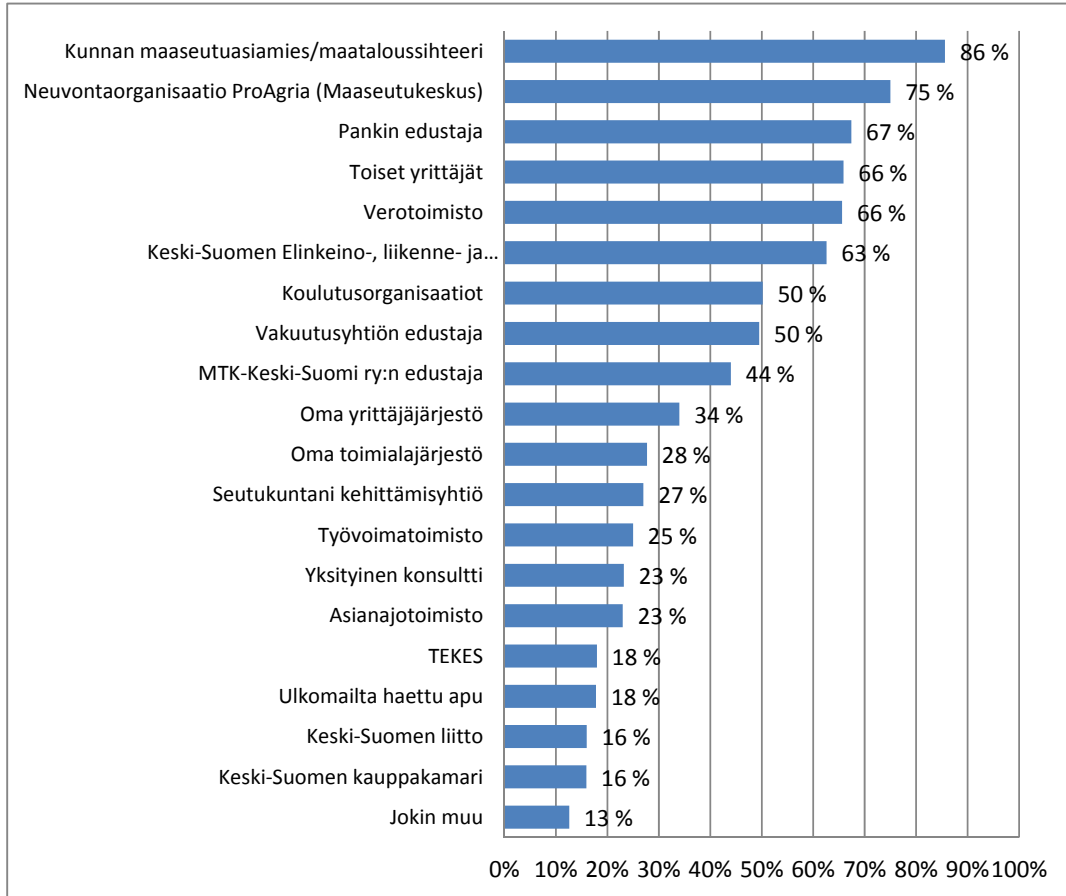
Yritystoiminnan omistajuuteen liittyviä kysymyksiä tiedusteltiin seuraavien väittämien kautta (KUVA 12). Lähes kaikki vastaajat (98%) omistivat joko itse tai heidän perheensä maatilayrityksen kokonaisuudessaan. Muut omistusmuodot olivat erittäin harvinaisia. Hieman vajaa 10% vastaajista omisti maatilayrityksen lisäksi kaikki itse perustamat yritykset kokonaisuudessaan. Vain noin 5% omisti kokonaisuudessaan kaksi tai useampia maatilayrityksiä. Ulkomailta toimivissa maatilayrityksissä ei vastaajilla ollut omistuksia.

KUVA 12. Yritystoiminnan omistajuus (pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja)

5 ASIANTUNTIJA-APU

Maatilayrityksen kehittämiseen yleisimmin käytetty asiantuntija-apu on ollut kunnan maaseutuasiamies/maataloussihteeri (86% vastaajista käyttänyt). Kolme neljästä on myös käyttänyt ProAgria neuvontaorganisaatiota (KUVA 13). Alle viidesosa vastaajista on käyttänyt yksityistä konsulttia, asianajotoimistoa, TEKESiä, ulkomaista apua tai Keski-Suomen liiton tai Keski-Suomen kauppakamarin apua.

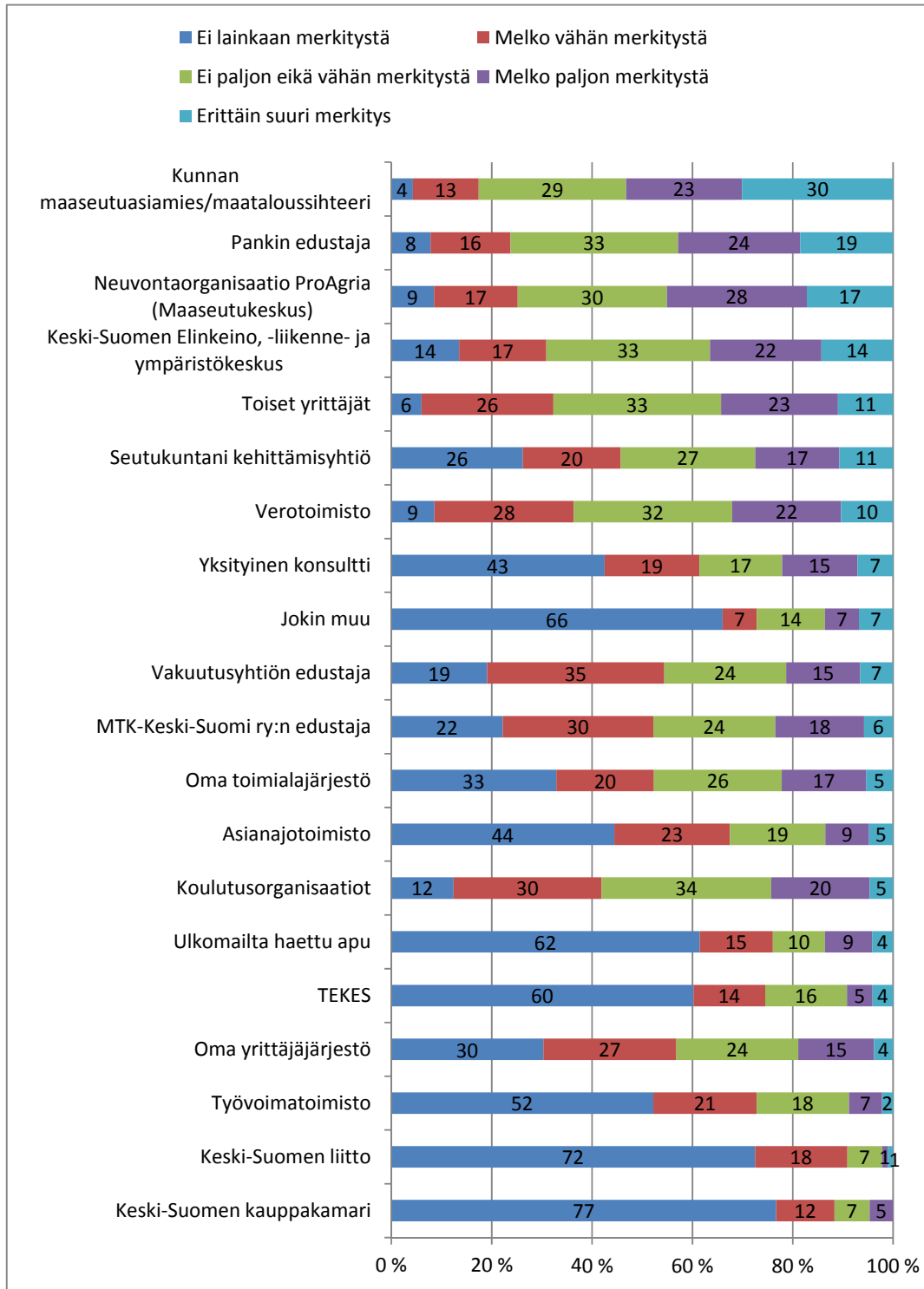

KUVA 13. Asiantuntija-avun käyttö maatilayrityksen kehittämiseen

5.1 Asiantuntija-avun merkitys

Asiantuntija-avun merkitystä (KUVA 14) arvioitaessa vastaajat nostavat kaikkien tärkeimmäksi kunnan maaseutuasiamiehen/maataloussihteerin (keskiarvo 3.62 asteikolla 1=ei lainkaan merkitystä...5=erittäin suuri merkitys). Huomattavaa on, että kyseinen asiantuntija-apu oli myös eniten käytetty (KUVA 13). Hieman vajaa kolmannes vastaajista piti kunnan maaseutuasiamiehen/maataloussihteerin merkitystä yritystoiminnan kehittämisessä erittäin merkityksellisenä. Toiseksi tärkein merkitys vastaajien mielestä oli pankin

edustajalla (keskiarvo 3.30). Noin joka viides vastaaja piti pankin edustajan merkitystä maatilayrityksen kehittämisessä erittäin suurena.

KUVA 14. Asiantuntija-avun merkitys maatilayrityksen kehittämiseen

Neuvontaorganisaatio ProAgria ja Keski-Suomen ELY-keskusta pidettiin myös kohtalaisen merkityksellisinä asiantuntija-avun antajina. Hieman vajaa puolet (45%) vastaajista arvioi ProAgrialla olleen melko paljon (28%) tai erittäin paljon (17%) merkitystä maatilayrityksen kehittämiseen (keskiarvo 3.29). Keski-Suomen ELY-keskuksen merkityksen arvioi erittäin suureksi 14% vastaajista ja melko suureksi 22% vastaajista (keskiarvo 3.06). Vähiten merkitystä koettiin olevan työvoimatoimistolla (keskiarvo 1.86), Keski-Suomen liitolla (keskiarvo 1.40) ja Keski-Suomen kauppakamarilla (keskiarvo 1.40).

5.2 Mukanaolo kehittämishankkeissa

Vastaajat eivät juuri ole olleet mukana missään maakunnallisissa maatalouden tai muun yritystoiminnan kehittämishankkeissa (93% vastaajista ei ollut). Ne 7% jotka olivat (46 vastaajaa), kertoivat olevansa mukana "Maitoa ja Naudanlihaa Keski-Suomesta" -hankkeessa, "Useissa", "Täky" -hankkeessa, "Yliopiston aurinkoenergiakokeilu" -hankkeessa sekä "Aitoja Makuja" -hankkeessa. Lisäksi yksittäisissä vastauksissa tuli ilmi hankkeita kuten "JKL innovation energy", "Härkää sarvista K-S ELY" ja "Keski-Suomen patenttitoimisto".

5.3 Ehdotuksia Keski-Suomen kehittäjä- ja rahoitusorganisaatioille

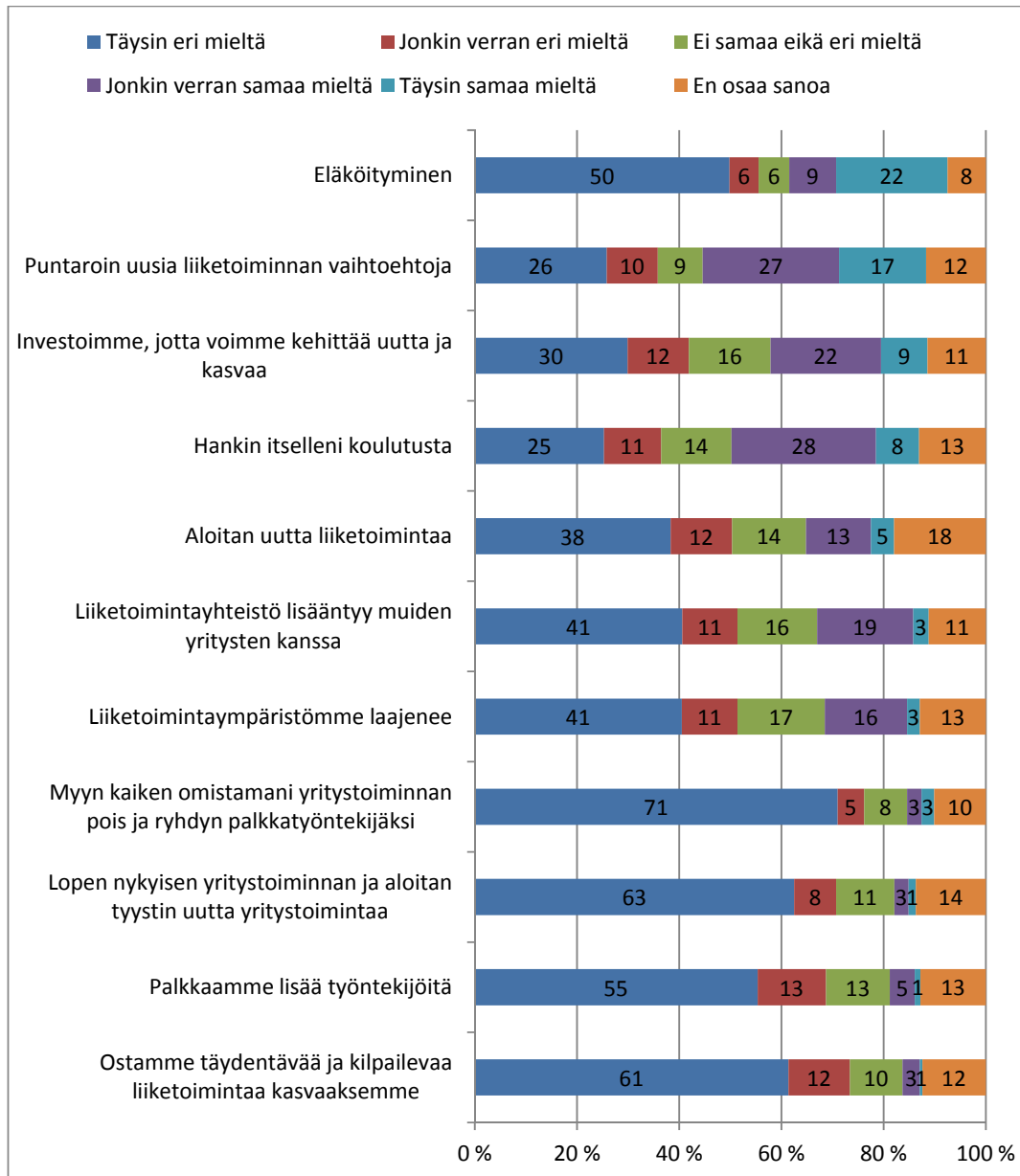
Vastaajilta tiedusteltiin seuraavaksi avoimella kysymyksellä kolmea keinoa, joilla Keski-Suomen alueelliset kehittäjä-, tai rahoittajaorganisaatiot voisivat tukea yritystoiminnan uudistumista ja yrittäjän oman toimialan elinkeinon kehittymistä. Vastauksia tuli kaikkiaan 152 kappaletta. Yleisimmin kehitysehdotukset liittyivät byrokratian vähentämiseen, kehittämishankkeiden lisäämiseen, yhteistyön tehostamiseen, rahoitukseen ja tietoliikenneyhteyksien ja teiden parantamiseen. Esimerkkivastauksia:

- "1) Neuvonnan valtionapujen leikkauksen seurauksena ProAgria on joutunut nostamaan palvelujen hintoja niin, että joutuu harkitsemaan onko rahaa käyttää ko. palveluja --> neuvonnalle lisää valtionapua 2) Ympäristölupahakemusten käsittely joustavammaksi 3) Lisää kehittämishankkeita maakuntaan"
- "Yksiyhteinen hallinnoija hankkeille"
- "Yhteishankkeet"
- "Aktiivinen yhteydenpito Tsemppaavat yhteistyöllät Innovatiivinen tulevaisuuden luotaus"
- "Investointiavustukset, toimintaympäristön parantaminen: tietoliikenne yhteydet ja tiestön kunto, esim. "pankki" josta voisi lainata työkoneita"
- "Pienillekin mahdollisuus jatkaa ja toimia byrokratia vähemmäksi säännökset selvemmiksi ja pysyvämmäksi"

- "Helpommat internetsivut, joilla olisi paljon ajankohtaista tietoa ja helppo löytää ihminen joka vastaa aiheesta, ettei tarvitse soitella lävitse kymmeniä ihmisiä, ennen kuin saa jonkun asiasta tietävän langanpäähän"
- "Selvittää onko mahdollista saada investointeihin tukea"
- "Eri toimialojen verkostoitumisen tukeminen: kulttuurintuottajat ja matkailu/hoiva-ala"
- "TOIMIVA LAAJAKAISTA MAASEUDULLE Mainontaa ja informaatiota naudanlihan puolesta Lehdistöön myönteisiä kirjoituksia Sukupolvenvaihdokseen neuvontaa maataloudesta kiinnostuville nuorille tilaisuuksia, jossa voisivat tavata toisiaan"
- "Auttaa rahoituksessa suurissa investoinneissa, esim. uusi navetta"
- "Edistämällä byrokratian poistamista ja ottamalla aktiivisesti kantaa määräysviidakon poistamiseksi"
- "Niille ns. pienille perheyriyksille investointitukea. Oikean lähiruuan markkinointi kotieläintuotannon hajauttamisen lisääminen"
- "Hyvät kulkuyhteydet"
- "Toistemme ymmärtäminen. Keski-Suomen pankit suhtautuvat hyvin epäilevästi maatalousyrittämiseen. Sain paljon paremman lainatarjouksen toisen maakunnan pankista SPV-kaupassa ja laina meni myös sinne, vaikka perheelläni ei ollut ollut mitään maksuongelmia jo kauan asiakaina olleessa kotikunnan pankissa. Ei vähäteltäisi maa- ja metsätaloutta vaan vaikka tämä on köyhää hommaa, kiitos välistä vetäjien, niin ehkä olemme luotettavimmasta päästä yrittäjinä. Harva päästää tilansa konkurssiin jo tunnesyistä. Joku uusi yrittäjä voi osata keplotella ehkä paremmin, mutta tämä ei olekaan ammattipuhujien ala vaan perinteisten, ahkerien ja luotettavien ihmisten ala!! Järjestäkää meille esiintymiskoulutusta, niin osaamme puhua paremmin :)"
- "Saada eri toimijat verkostoitumaan. Kaikkea ei tarvitse tehdä itse"
- "Yhteistoiminnalla"
- "Yhdistymällä isommiksi kokonaisuuksiksi. Pienten kehittämissyhtiöiden aika on auttamattomasti ohi. Sama koskee myös rahoitusalan toimijoita. Pienten pankkien vastuut eivät riitä isoihin hankkeisiin"
- "Neuvonta. Rahoitusmallit. Avustukset."
- "Toimivat netti- ja kännykkäverkot sivukylille, nyt hankaloittaa toimintaa, kun ei toimi. Maaseutu mukana tasavertaisena kehityshankkeissa. (Eläminen maaseudulla tulee tällä hetkellä kalliimmaksi kuin kaupungissa: polttoaineet, rakennuskustannukset, tiet, vesi ja viemäri) -> Pakotetaan muuttamaan keskuksiin ja maaseutu autioituu. Julkinen liikenne ei kuitenkaan toimi: Kallista liikkua -> välimatkat pitkiä"

6 TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

Tulevaisuuden suunnitelmia seuraavan viiden vuoden ajalta vastaajat arvioivat seuraavasti (KUVA 15). Noin kolmasosa vastaajista suunnitteli eläköitymistä (9% jonkin verran samaa mieltä ja 22% täysin samaa mieltä). Toisaalta puolet vastaajista (50%) ei aikonut eläköityä ”missään nimessä” seuraavan viiden vuoden aikana.

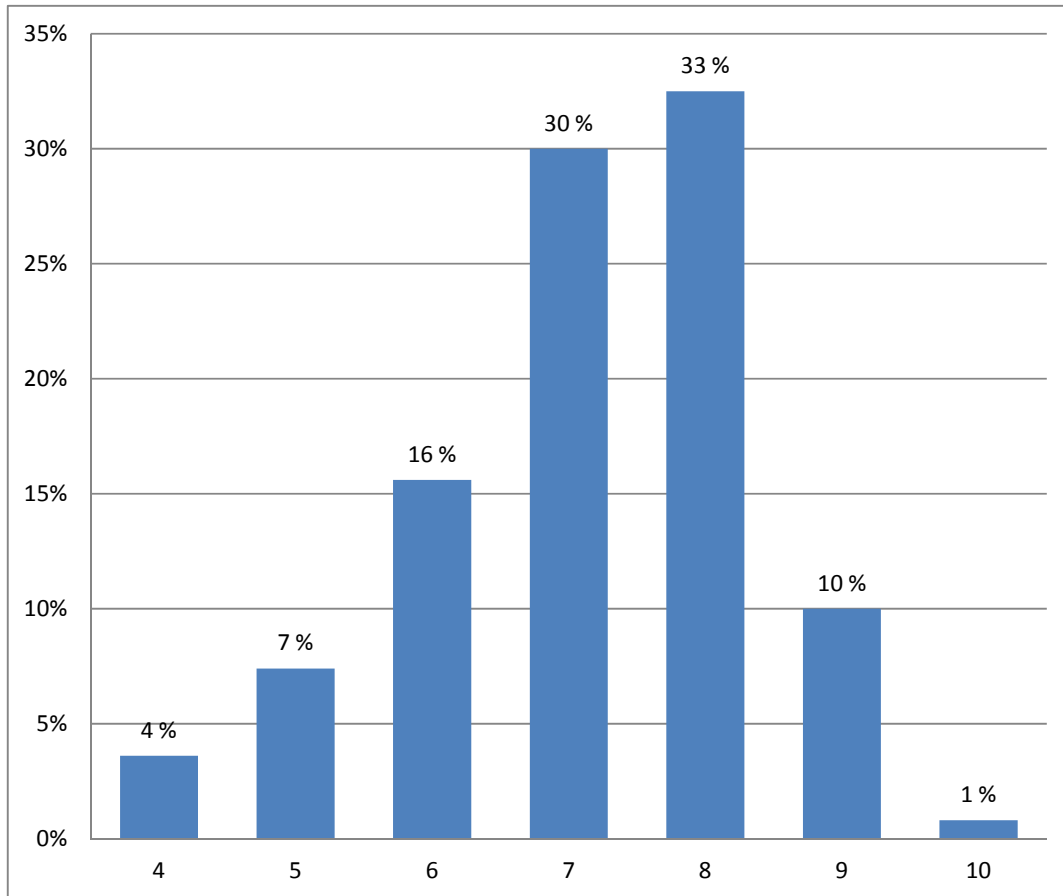

KUVA 15. Tulevaisuuden ajatukset ja toivomukset seuraavaksi viideksi vuodeksi

Myös uusien liiketoimintojen harkitseminen oli vastaajien keskuudessa mietinnässä seuraavien viiden vuoden aikana. Lähes puolet (44%) vastaajista oli väittämän ”puntaroin uusia liiketoiminnan vaihtoehtoja” kanssa jonkin verran (27%) tai täysin samaa (17%) mieltä. Noin kolmasosa (31%) vastaajista aikoi investoida, jotta he voisivat kehittää uutta ja kasvaa. Toisaalta lähes yhtä suuri osa vastaajista (29%) ei aikonut investoida seuraavan viiden vuoden aikana.

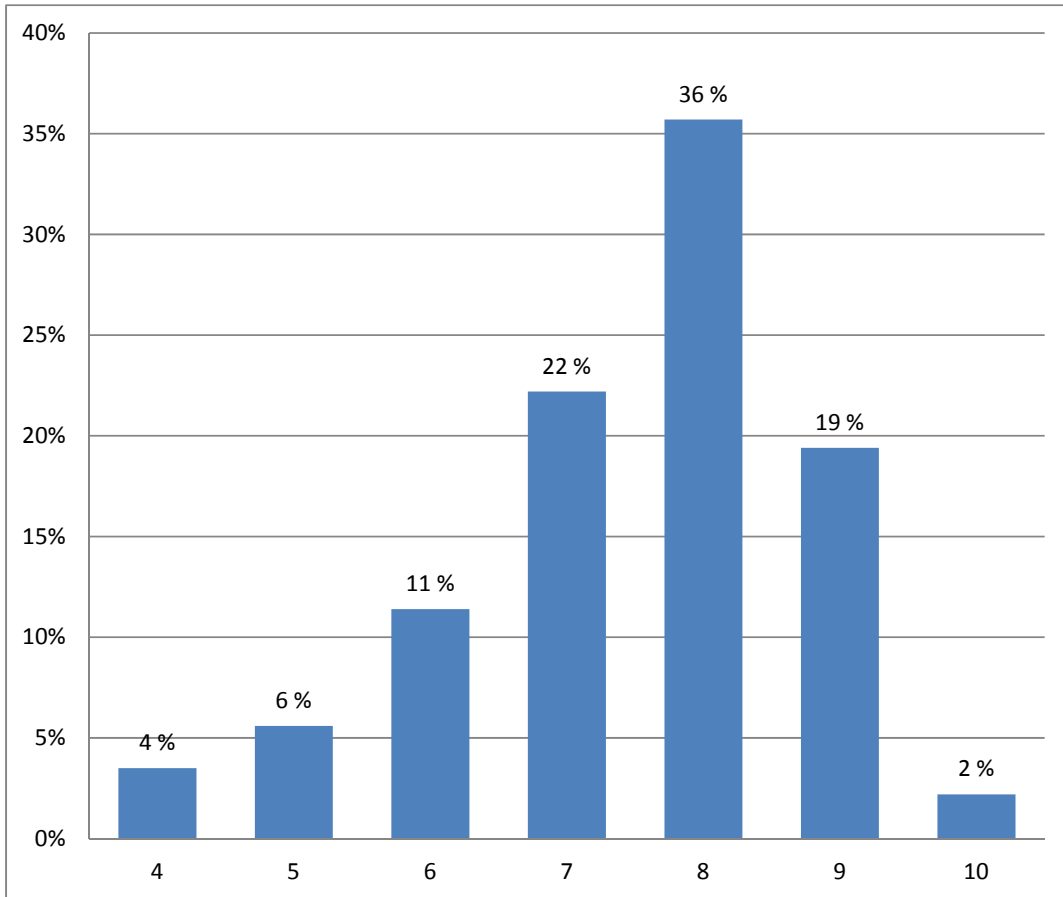
7 VASTAAJIEN ARVIO NYKYKUNNOSTAAN

Vastaajia pyydettiin antamaan kouluarvosana (4-10) yrityksen tämänhetkisestä taloudellisesta ja toiminnallisesta "kunnosta" (KUVA 16). Enemmistö vastaajista arvioi "kunnan" olevan 7 (30%) tai 8 (33%). Vain 1% vastaajista antoi arvosanaksi 10.

KUVA 16. Kouluarvosana (4-10) yrityksen tämänhetkisestä taloudellisesta toiminnasta

Oma fyysinen ja henkinen kunto arvioitiin kohtuullisen hyväksi (KUVA 17), yleisin arvosana oli 8 (36%). Noin viidesosa (19%) antoi itselleen arvosanan 9 ja 2% jopa 10. Toisaalta joka kymmenes vastaaja arvioi oman fyysisen ja henkisen kunnan arvosanalla 4 (3.5%) tai 5 (5.6%).

KUVA 17. Kouluarvosana (4-10) omalle fyysiselle ja henkiselle kunnolle tällä hetkellä

8 YHTEENVETO

- Keski-Suomen maaseutu nähdään vuonna 2016 virkistysalueena, energian tuottajana, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuottajana
- Asuinviihtyvyys, toimintaympäristön turvallisuus ja viihtyvyys sekä tieto- ja liikenneyhteydet vaikuttavat eniten maatilayritysten toimintaedellytyksiin
- Maatilat jatkavat toimintaansa nykymallilla tulevaisuudessakin
- Liikevaihto ja työn määrä pysyvät ennallaan lähivuosina
- Maatilojen kannattavuuskehitys on rajussa laskusuunnassa, mutta kasvua on myös hienokseltaan näkyvissä
- Liiketoiminnan uudistaminen koetaan tärkeäksi
- Uuden yrityksen ja uuden elinkeinon käynnistämiseen ei ole havaittavissa kovin suurta kiinnostusta
- Liiketoiminnan edellytyksiä nähdään uusiutuvalle energiantuotannolle, metsätaloudelle ja erikoistuvalla maataloudelle: pienten maatilojen uudelleen tulemiselle
- Omistajuus halutaan pitää omissa käsissä
- Maatilat eivät ole juuri mukana maakunnallisissa kehittämishankkeissa
- Byrokratian vähentäminen, kehittämishankkeiden lisääminen, yhteistyön tehostaminen ja rahoituksen ja tietoliikenneyhteyksien ja teiden parantaminen ovat keinoja joilla kehittäjä- ja rahoittajaorganisaatiot voisivat tukea yritystoiminnan uudistumista ja elinkeinojen kehittymistä
- Tulevaisuuden suunnitelmissa eläköityminen, uusien liiketoimintavaihtoehtojen puntarointi ja investoiminen uuden kehittämiseen ja kasvamiseen
- Yrittäjän ja yrityksen kunto-arvosanat ovat lähes identtiset